

Г.С. ЧЕРНОІВАНОВА, канд.екон.наук, доц., УІПА, Харків

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Узагальнено теоретичні підходи до обґрунтування понять інноваційної діяльності підприємства. Уточнено поняття інноваційної діяльності: «новина», «інновація» (нововведення), «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційний проект».

Theoretical approaches to a substantiation of concepts of innovative activity are generalized. The conception of innovation activities: “novelty”, “innovation”, innovation activities”, “innovation process”, “innovation project” – is defined more exactly.

Вступ. Водночас у ринкових умовах інноваційна діяльність є основою для випуску конкурентоспроможної продукції, зміцнення конкурентних позицій підприємств, підвищення ефективності виробництва.

Одним із головних завдань сучасного етапу розвитку економіки України є подолання кризи, розробка та застосування сучасних методів і форм управління інноваційною діяльністю, створення умов для її активізації й підвищення ефективності.

Постановка завдання. Для успішного управління інноваційним процесом необхідно ретельне вивчення понять інноваційної діяльності підприємства.

Нині немає єдиного тлумачення цих понять. Вчені, фахівці й практики найчастіше вкладають у нього різний зміст. Те ж саме спостерігається в українській і зарубіжній науковій літературі. Тому немаловажного значення набуває правильне визначення самих понять інноваційної діяльності.

Різним аспектам даної проблеми присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: П.Н. Завліна, С.М. Ілляшенко, А.К. Казанцева, Н.В. Краснакутської В.Г. Мединського, С.Ф. Покропивного, З.Л. Рум'янцевої, Н.А. Саломатіна, Рудакової І.І., С.Є.Єрохіна, Б.Санта та ін.

Проте ряд питань цієї складної проблеми потребує подальшого теоретичного і практичного обґрунтування.

Методологія. Проведені в роботі дослідження базуються на наукових розробках вітчизняних і зарубіжних вчених з питань форм організації інноваційної діяльності ,а також на законах і нормативних актах, що регламентують інноваційну діяльність в Україні, офіційних статистичних даних. У процесі дослідження було використано такі наукові методи: логічного узагальнення і техніко – економічного аналізу.

Результати дослідження. Перехід України до ринкової моделі господарювання висуває перед економічною наукою й практикою проблеми принципово нового характеру.

Однієї з таких проблем є вдосконалення управління інноваційним

розвитком підприємств. Про це свідчить досвід економічних перетворень у багатьох країнах, які в післявоєнний період, переборюючи стадію кризи, досягли високих темпів економічного розвитку й підвищення рівня життя населення.

Сучасні зарубіжні теорії управління інноваціями, як правило, передбачають послідовну реалізацію конкретних організаційних етапів від розробки інновацій до масового їхнього використання.

Ці теорії мають у своєму розпорядженні достатній арсенал коштів для того, щоб забезпечити реалізацію функцій управління інноваціями безпосередньо на підприємствах.

Різноманіття проявів інновацій, особливості різних сфер діяльності підприємств, специфічні вимоги національних законодавств, різні економічні умови функціонування інноваційного процесу не дозволяють адекватно перенести існуючі зарубіжні методи управління інноваціями в сферу діяльності вітчизняних підприємств без урахування особливостей економіки України.

Увага вітчизняних вчених і практиків до питань інновацій пояснюється тим, що інноваційна діяльність підприємств викликана необхідністю адаптації до ринкового середовища, що змінюється. Подальший розвиток ринкових відносин вимагає формування наукової й практичної бази для аналізу й оцінки управління інноваціями в діяльності підприємств України.

Існуюча нині наукова література із проблем управління інноваційним розвитком підприємства не дає досить повного уявлення про сутність і природу інновацій, джерел і умов їхнього виникнення, використання, методи управління, характер стимулів стосовно активізації інноваційної діяльності.

Зарубіжні видання висвітлюють в основному питання управління інтелектуальною власністю (ноу-хау, ліцензії, тобто нематеріальні активи), що й пояснює тимчасове підвищення інноваційної активності підприємств і отже, формування певної спрямованості попиту на одержання швидкого ефекту (прибутку). Розглянуті аспекти мають вузькоспецифічний характер і не можуть бути широко використані в сфері безпосереднього матеріального виробництва.

Крім того не повною мірою вирішена проблема формування комплексного підходу до дослідження методів управління інноваціями, вимагає також вдосконалення кількісної оцінки ефективності інновацій.

У діяльності підприємств України недостатньо приділяється уваги питанням управління інноваційним розвитком (виняток становить експлуатаційний етап), відсутні стратегія й плани управління інноваційною ситуацією, не формується політика керування інноваціями, слабо розвинена система адаптації управління інноваційною сферою.

Вивчення інноваційної діяльності, теоретичні і практичні пошуки можливостей її активізації, як на рівні підприємств, так і на рівні держави, активно проводяться у всіх країнах світу, незалежно від обраного шляху економіки. Сучасна наука розглядає інноваційну діяльність як найважливіший фактор прискорення темпів економічного розвитку

національної економіки в цілому й зміцнення конкурентних позицій окремих фірм і організацій.

Зміна структури виробництва, розробка і впровадження наукомістких технологій і інші фактори непрямого регулювання економіки визначили динамічний розвиток найбільш промислово розвинених країн. Зростання ролі науки, утворення наукомістких і високотехнологічних виробництв, які являють собою комплекс, названий сферою виробництва технологій, неминуче перетворює його в провідну ланку суспільного виробництва, від якої залежить економічне зростання. Тільки за одне десятиліття співвідношення факторів економічного зростання промислово розвинених країн зазнало значних змін: 1/4 приросту викликана прямими матеріальними вкладеннями капіталу, приблизно 1/3 - підвищенням кваліфікації робочої сили і більше 40% економічного зростання цих країн - результат використання новітніх наукових відкриттів, винаходів і досліджень, застосування технічних інновацій [1].

Таким чином, без розробки і впровадження прогресивних технологічних новацій у виробництво не вдасться досягти стабілізації економіки. Сьогодні керівники підприємств уже розуміють, наскільки короткотермінова необхідність одержання прибутку нівелює процеси технічного розвитку підприємства.

У сучасному світі співвідношення моці держав, їх "міжнародна вага" визначається не стільки наявністю в них тих чи інших традиційних виробничих ресурсів, скільки порівнянням інноваційних можливостей і вмінням ефективніше їх використати. Із загостренням на світовому й національному ринках конкуренції й прискоренням через це науково-технічного і організаційного прогресу для переважної більшості підприємств (фірм, компаній) інноваційна діяльність є об'єктом підвищеної й повсякденної уваги [2].

Досвід промислово розвинених країн показує, що інновації і технічний розвиток розглядаються як необхідні й першочергові засоби рішення соціально-економічних проблем. Однак у нашій економічній політиці і практиці інноваційна діяльність не користується належною увагою. Використання наявних прогресивних технологій у більшості галузей національної економіки перебуває на дуже низькому рівні. Тому актуальною проблемою є активізація інноваційної діяльності, прискорення строків розробки й впровадження нової продукції. Рішення цієї проблеми вимагає використання комплексу заходів, пов'язаних з удосконаленням організації інноваційної діяльності, розробкою механізму визначення ефективності вкладень в інновації, створенням гнучкої комплексної системи управління інноваційними процесами.

Для успішного управління інноваційним процесом необхідно ретельне вивчення понять "новина", "нововведення", "інновація", "інноваційний процес", "інноваційний проект", "інноваційна діяльність".

Поняття "новина", "нововведення", "інновації", "інноваційний процес" усе ширше використовуються при розгляді різних проблем науково-технічного

та соціального прогресу.

За своїм характером і функціональним призначенням нововведення діляться на технічні (продукти з новими або поліпшеними властивостями); технологічні (застосування поліпшених, більш досконалих способів виготовлення продукції); організаційні (нові методи і форми організації всіх видів діяльності підприємств); економічні (методи керування наукою і виробництвом за допомогою прогнозування й планування, фінансування, ціноутворення, мотивації і оплати праці, оцінки результатів діяльності); соціальні (поліпшення умов праці, професійна підготовка і постійне підвищення кваліфікації персоналу); юридичні (нові і змінені закони, різноманітні нормативно - правові документи) [2].

У сучасній російській мові значення слів “новина” і “нововведення” схожі і обоє можуть інтерпретуватися як нове правило, явище, порядок, метод і винахід. Поряд із цим під терміном “нововведення” досить часто мається на увазі і сам процес впровадження новини.

Багато авторів розмежовують поняття “нововведення” і “інновація”.

Інновацію необхідно розглядати нерозривно з інноваційним процесом.

Оцінка ефективності інноваційних проектів, розробка рекомендацій з її вдосконалювання вимагає правильного визначення поняття «інноваційний проект». Зараз немає єдиного тлумачення цього поняття.

В існуючих поняттях “інноваційна діяльність” і “інноваційний проект” немає ясності й вони також вимагають уточнення.

Так, наприклад, у літературі частіше зустрічається визначення “інвестиційний проект” і деякі економісти при формулюванні поняття “інноваційний проект” найчастіше мають на увазі інвестиційний. Інша частина вчених і практиків, що досліджують інноваційну діяльність, взагалі опускають поняття “інноваційний проект”. Тому формулювання цього поняття є необхідним.

Пропонується таке визначення понять “новина, “інновація” (“нововведення”), “інноваційний процес”, “інноваційний проект”, “інноваційна діяльність”:

нововведення - це результат інноваційного процесу, пов'язаний із втіленням ідеї у конкретний продукт, технологію або послугу;

інновація (нововведення) - це впровадження і поширення новин;

інноваційний процес - це процес розробки, створення, освоєння та поширення новин;

інноваційна діяльність - це діяльність, що включає наукові дослідження і розробки, інженерну підготовку виробництва, діяльність з освоєнням і впровадженням новин.

інноваційний проект – це комплекс наукових, технологічних, організаційних, виробничих, фінансових та інших заходів, які оформлені комплектом документації і забезпечують досягнення поставлених цілей.

Висновок. Управління інноваційною діяльністю, розробка рекомендацій з її удосконалювання вимагає правильного визначення понять «новина»,

«нововведення», «інновація», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційний проект». Зараз немає єдиного тлумачення цих понять.

Узагальнення трактувань понять інноваційної діяльності, які містяться у вітчизняній і зарубіжній літературі, свідчать, що в них немає розмежування між новиною, нововведенням та інновацією.

Виходячи з важливості чіткого формулювання понять, пов'язаних з інноваційною діяльністю, за результатами проведених досліджень і узагальнень у статті уточнено ці поняття.

Список літератури: 1. Санто Б. Инновации как средство экономического развития: пер. с венг. / Под ред. В.В. Сазонова. – М.: Прогресс, 1990 – 296с. 2. Покропивний С.Ф. Инновационный менеджмент в рыночной системе хозяйствования. // Экономика Украины. – 1995. – № 2 – С.24-31. 3. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: Колективна наукова монографія / За наук. ред. д.е.н., проф. С.Є.Єрохін. – К.: Національна академія управління, 2008. – 116 с

Надійшла до редколегії 06.10.10